

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

TERÖRÜN, TÜRKİYE VE BÖLGE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

“Son 2 Ayın Ekonomi Faturası”

Araştırma Raporu

Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

KONYA
Eylül, 2015
www.kto.org.tr

İÇİNDEKİLER:

	<u>Başlık</u>	<u>Sayfa</u>
1.	Giriş	1
2.	Türkiye'nin Terörle Mücadele Geçmişi	1
3.	Terör Olaylarının Yaşandığı Bölgelerde “Son İki Ayın Ekonomi Faturası”	3
4.	Sonuç	5
5.	Kaynakça	6

1. Giriş

Son 35 yıl içerisinde dünyada 20.000’den fazla terör eylemi gerçekleşmiş, bu eylemlerde toplam olarak 100.000’den fazla kişi hayatını kaybetmiş ve yaralanmıştır. **Ülkemiz ise son 35 yıl içerisinde her yıl ortalama 50 yurtiçi, 10 yurtdışı kaynaklı olmak üzere toplamda 60 terör saldırısına maruz kalmış ve bugüne kadar yaklaşık 32.000 vatandaşımız hayatını kaybetmiş ve yaralanmıştır.** Terör amaç değiştirmese de, yıllar içerisinde teknolojik değişimin de katkısıyla teröristler daha karmaşık ve şiddetli taktikler kullanmaya başlamıştır.

Terörün temel özelliklerinden biri, olağandışı olmasıdır ve olağandışı olayların riskini öngörmek çok zordur. Bu durum, ekonomik yapılar ve politikalar için kavramsal sorunlar ortaya koyar. Bu nedenle, terörün ekonomik sonuçlarını net olarak ortaya koymak kolay değildir. Ancak son yıllarda, terörün ekonomik maliyetlerini ortaya koyan çalışmalar yapılmaktadır. Terörün diğer etkilerinin yanı sıra ekonomik etkilerini anlamak önemlidir. Zira başarılı bir terörle mücadele politikasının ön şartı, terörün niteliğini, yapısını ve etkilerini doğru anlamaktan geçer. Terör, ortaya çıkardığı ekonomik etkiler nedeniyle aynı zamanda para ve maliye politikalarını etkileyen önemli unsurlardan biridir.

Terörün kısa vadeli etkilerinin yanı sıra, orta ve uzun vadede ekonomi üzerinde ciddi olumsuz etkileri bulunmaktadır. Terörün doğrudan ekonomik maliyetleri, diğer ekonomik maliyetlerine kıyasla daha düşük düzeyde ve kısa dönemde ortaya çıkmaktadır. Terörün dolaylı maliyetleri ise, sektörlere, ülkelere ve zamana göre farklılık gösterebilmektedir. Bu etkilerin ülkeler, sektörler ve zaman içerisindeki boyutu ve dağılımı ise, terör saldırısının niteliği, çarpan etkisi, terör saldırısı sonrası uygulanan terörle mücadele politikalarına ve piyasaların elastikiyeti gibi bir dizi faktöre bağlıdır.

Ülkemiz, 30 yılı aşkın bir süredir terörle mücadele eden bir ülkedir. **Bugüne kadar ülkemizde terörün ekonomik maliyeti yaklaşık 350 milyar dolardır. Bu rakam oldukça ürkütücü olmakla birlikte, bugün Türkiye’nin toplam ihracatının yaklaşık iki katıdır.**

Bu çalışmamızda, Türkiye’nin terörle mücadele geçmişini, terörün ekonomik etkilerini ve Türkiye’de son iki aydaki terörle mücadelenin ekonomik faturasını inceleyeceğiz.

2. Türkiye’nin Terörle Mücadele Geçmişi

Ülkemizin 30 yılı aşkın bir süredir devam eden terörle mücadelesine kısaca göz atarsak;

1978 yılında kurulan PKK (Kürdistan İşçi Partisi), saldırı ve katliamları da içeren bir hazırlık sürecinin ardından, 1984 yılından itibaren düzenli şekilde silahlı eylemlere yönelmiştir. Ayırım gözetmeksizin gerçekleştirdiği terör saldırıları sonucunda, 35 binden fazla Türk vatandaşı hayatını kaybetmiştir. Bu eylemlerinde en acımasız yöntemleri kullanan PKK, 2010 Ekim ayında İstanbul’da Taksim meydanında yaptığı gibi, intihar saldırıları da gerçekleştirmiştir.

Öcalan’ın 1999 yılında yakalanmasının ardından örgüt, stratejisini değiştirdiği, barışçı yöntemlere yöneldiği ve siyasi mücadele yolunu izleyeceği iddiasıyla ortaya çıkmıştır. “Yeni ve meşru bir örgüt” görüntüsü vermek suretiyle terörist özelliğini gizleme amacına uygun olarak PKK, ismini Nisan 2002’de KADEK (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) olarak değiştirmiş, PKK’nın tarihi görevini

tamamladığını ve artık siyasi bir kuruluş olarak tanınmak istediğini ileri sürmeye başlamıştır. 15 Ekim 2003'te Irak'ta yapılan bir basın açıklamasıyla ise ismini bu kez KONGRA-GEL (Kürdistan Halk Kongresi) olarak değiştirmiştir.

Ancak, gerek stratejisinin gözden geçirildiği iddiasına, gerek iki kez yapılan isim değişikliğine rağmen, örgütün lider kadrosu aynı kaldığı gibi, terörist niteliğinde de fiiliyatta herhangi bir değişiklik olmamıştır.

PKK, kendine göre belirlediği amaçlara terörist yöntemlerle ulaşma hedefinden hiçbir zaman vazgeçmemiştir. Bugüne kadar, silah bırakma ve terörden vazgeçme yönünde bir irade ortaya koymamıştır. Aksine, 1999 sonrasında özellikle Güneydoğu Anadolu'da saldırılarına ağırlık vermiştir. Zaman zaman kendine göre “ateşkes” veya “eylemsizlik” kararı gibi daha ziyade taktiksel amaçlı olarak adımlar atan PKK, bu dönemlerde eğitim ve hazırlık faaliyetlerine yoğunlaşmakta, ayrıca ileride yapmayı planladığı saldırıların altyapısını oluşturmaya (özellikle Türkiye'ye silah ve mühimmat kaçaklığı yoluyla) çalışmaktadır.

Bu itibarla, PKK/KONGRA-GEL'in değişikliğe gittiği konusundaki söylemi sadece göstermelik nitelikte olagelmıştır. Kaldı ki, militanlarını ve silahlarını muhafaza eden, şiddete başvurmaya yönelik hazırlıklarını aksatmadan sürdüren, bu çerçevede tehdit ve eylemlerine devam eden bir terör örgütünün sadece isim veya strateji değişikliği yoluyla özünden arınacağını söylemek mümkün değildir.

Türkiye'nin son beş yıllık terörle mücadelesine baktığımızda şu şekilde özetleyebiliriz;

Dört yıl önce, 12 Haziran 2011'de genel seçim yapılmıştır. %10 barajı nedeniyle, o zamanki adıyla BDP, parti olarak değil bağımsız adaylarla seçime katılmıştır. Seçim sonuçları açıklanır, BDP'li adaylar başarılı olur, beklentilerinin çok üstünde adayları seçimi kazanır. Seçim sonrası Türkiye genelinde hava çok olumludur. BDP'li adaylar tebrik ediliyor. Hatta, “seçimlere parti olarak girselerdi, % 10 barajını zorlardı” düşüncesi dile getiriliyordu. Belki, HDP'nin, 7 Haziran 2015 seçimlerinde barajı geçebileceği olasılığı, ilk defa, 12 Haziran 2011 seçimlerinde görülmüş oldu.

Terör sorununa, demokratik ve siyasi müzakere yoluyla, meclis ve toplum içinde çözüm için uygun siyasi iklim oluşmuş durumda idi. Çözüm için yeni dönem başladı görüşü seslendiriliyordu. Sonra, inanılmaz olan gerçekleşiyor; çok olumlu seçim sonrası siyasi ve toplumsal iklim bir anda bozuluyor. İlk çatışma ve şehit haberleri geliyor. Çatışmalar, ölümler, acılar hızla artmaya başlamıştır. Arka arkaya gelen çatışmalar ve çok sayıda şehit, 12 Haziran akşamı başlayan olumlu havayı, daha Temmuz olmadan karanlığa ve acıya dönüştürmüştür. Çatışmalar hızla artmış, Türkiye, bir anda, PKK ile düşük yoğunluklu savaş ortamına girmiştir.

2012 yılı sonuna doğru, çözüm süreci başlamıştır. O günden bugüne, süreç başarıyla devam etmiş, ölümler ve acılar, bazı olaylar dışında, neredeyse bitmişti. Çözüm sürecine toplumsal destek hızla artmış ve güçlenmişti. Çatışmadan Siyasete geçiş süreci başarıyla gerçekleşmekteydi.

Dört yıl sonra, 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri, HDP için başarılı sonuçlanıyor; % 13 oy oranı, 80 milletvekili, 14 ilde birinci parti, İstanbul'da üçüncü parti olma konumuna erişmiştir. Seçimlerden hiçbir

siyasi parti tek başına hükümeti kuracak yeterli oyu alamamıştır. Türkiye’de 13 yıl gibi uzun bir aradan sonra koalisyon hükümeti kurulması gündeme gelmiştir. Seçimlerin galibi %41 oy oranı ile Ak Parti olmuştur. Daha sonra Cumhurbaşkanı, hükümeti kurma görevini en fazla oy alan Ak Parti Genel Başkanı Ahmet DAVUTOĞLU’na vermiştir. Bu aşamadan sonra Ak Parti, HDP haricinde mecliste yer alan diğer siyasi partilerle koalisyon kurma görüşmelerine başlamış, neticesinde bir koalisyon hükümeti kurulamamıştır.

Tam da böyle bir ortamda KCK tarafından, kabul edilemez, “ateşkes bitebilir”, “barajlara ve yatırım alanlarına saldırabiliriz, onlar kürt halkına karşı yapılıyor” gibi açıklamalar yapılmıştır. Hemen akabinde HDP kanadından yetkili ağızlarca “çözüm sürecinde, en zor anı ve bitme riskini yaşıyoruz”, “çözüm süreci bitebilir, çatışma başlayabilir” gibi mesnetsiz açıklamalar yapılmıştır.

Bu açıklamaların ardından, Türkiye’deki siyasi otorite boşluğundan da yararlanmak isteyen PKK terör örgütü, doğu ve güneydoğu bölgelerinde ağırlıklı olmak üzere kanlı terör eylemlerine başlamıştır. Ülkemiz yaklaşık 2 aydır yeniden terörle çok ciddi bir mücadeleye girmiştir.

3. Terör Olaylarının Yaşandığı Bölgelerde “Son İki Ayın Ekonomi Faturası”

Son iki ayda Türkiye’nin doğusunda yaşanan çatışma ortamı, 2013’den beri istikrarlı olarak yatırım ve turist çeken bölgeye ağır bir ekonomik fatura çıkarmıştır. Türkiye’nin gelir dağılımından en az payı alan kentlerinin bulunduğu bölgede, birkaç ay öncesine kadar esen barış ve refah rüzgarları yerini ciddi bir kaos ortamına bırakmıştır. Bu durum da, son 30 yıldır terör olaylarıyla mücadele eden bölgenin çözüm süreciyle birlikte yakaladığı kalkınma hamlesine ağır darbe vurmuştur.

Son 2 ayda yeniden çatışma ortamının yaşandığı Doğu ve Güneydoğu’da, son yıllardaki ekonomik kazanımlar büyük zarar görüyor. Sınır kapıları kapanınca ihracat yarıya indi, kent merkezlerinde alışveriş %30 azaldı, turizm durdu, otellerin doluluk oranı %10'lara düştü. Bölge iş dünyası bir an önce silahların susmasını temenni ediyor.

Turizm sıfıra indi;

Çözüm sürecinin sona ermesiyle başlayan çatışmalar, bölgede en çok turizm sektörünü vurmuştur. Bölge genelinde otel ve turistik tesisler kapanma noktasına gelmiştir. Birkaç ay öncesine kadar yüzlerce turist gezdiği, iş ve tatil turizmi için tercih edilen Diyarbakır, Mardin, Hatay, Şanlıurfa gibi kentlerde şuan tabir-i caizse yaprak kımıldamıyor. Otellerde üç beş kişinin dışında konaklayan kalmamıştır. Turizmde istihdam edilenlerin %30’u işlerini kaybetmiştir. Oysa bölgenin kalkınmasında en önemli rol turizme verilmişti. 2012-2013 yıllarında 2,5 milyon olan bölgeye giden yerli ve yabancı turist sayısının 10 yıl içerisinde 7,5 milyona ulaşacağı hesaplanıyordu. Hem turistik tesis hem de yatak sayısı yıldan yıla yüzde 100’ü aşan oranlarda artış yakalamıştı. 2007 yılında bölgedeki 16 havaalanına gelen yolcu sayısı 4 milyona yakinken, 2014’te bu sayı 11 milyonu geçmiş idi.

Mal ulaşmıyor;

Yaşanan çatışma süreci bölgede olumsuz ekonomik ve sosyal etkilerini çok ciddi bir şekilde göstermiştir. Özellikler şehirlerde yer alan beyaz eşya, elektronik bayileri, gıda ve giyim eşyası perakendecileri açısından mal ulaştırmada çok ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Bölgede perakende ve toptan ticareti neredeyse durma noktasına gelmiştir.

Alışveriş %30 düştü;

Bölge ekonomisi giderek gelişen kentlerde ardı ardına kurulan AVM'ler ve yerli yabancı markaların bölgede hızla şubeleşmeye gitmesi, son yıllarda önemli oranda bir alışveriş potansiyeli yaratmıştı. Öyle ki, örneğin bu sene Mart ayında bölgede ilk kez Van'da “Alışveriş Günleri” etkinliği organize edilmişti. Ancak şu andaki göstergeler, hem yerel halkın hem de bölge dışından gelen talebin hızla düştüğünü göstermektedir. Bölge, son birkaç yılda elde ettiği tüm siyasi ve ekonomik kazanımları kaybetmek noktasına gelmiştir. İnsanlar evlerinden dışarıya çıkmaya korkar hale gelmiştir. Diyarbakır, Mardin, Van, Şanlıurfa gibi büyük kentlerde günlük alışveriş miktarları %30 oranında düşmüştür. aylık ortalama ihracat kapasitesi 150 milyon dolar olan Diyarbakır'ın, terör olaylarından sonra ihracatı 90 milyon dolara kadar düşmüştür.

Çatışmalar Bölgeye Ne Gibi Zararlar Verdi?

- Bölge genelinde 1 milyar TL'lik teşvikli yatırım askıya alındı
- Alışveriş kapasitesi %30 düştü
- Şirketler arasındaki ticari faaliyetler %50 düştü
- Fabrikaların üretim kapasiteleri %50 azaldı
- Turizm tesislerinde doluluk oranı %10'lara kadar düştü
- Büyük otellerin inşaatları durdu
- Otobüs firmalarının seferleri durma noktasına geldi
- Yüzlerce nakliye firması kontak kapattı, TIR seferleri durdu
- Mardin, Hakkari gibi kentlerde yeni OSB yatırımları süresiz ertelendi
- İran ile ticarete hız veren Van'ın ihracatı %45 azaldı
- Yüksekova'daki Selahattin Eyyubi Havalimanı sivil uçuşlara kapatıldı
- Van ve Hakkari'deki Kapıköy, Esendere ve Üzümlü sınır kapıları kapatıldı

Yatırımlar Tehlikede;

Tam barış duygusunun hakim olmaya başladığı bölgede, terör saldırılarının yeniden başlaması halkın tam bir hayal kırıklığına uğratmıştır. Bölgede son üç yılda 1,5 milyar TL’lik yatırım teşvik belgesi alınmıştı ve bugüne kadar 500 milyon TL’lik kısmı hayata geçmişti. Geri kalan 1 milyar TL’lik yatırım ise şuanda durmuş vaziyettedir. Terörün, korkunun, çatışmanın hakim olduğu bu dönemde, hiçbir yatırımcı bir çivi bile çakmak istemiyor. Mardin, Hakkari gibi kentlerde yeni OSB yatırımları süresiz durdurulmuştur. Örneğin Mardin’de, yeni kurulacak ikinci OSB için 170 firma arsa tahsisi için sıra beklemekte idi.

Sınır Kapıları Kapandı, Ticaret Durdu;

Son iki ayda bölgede artan terör saldırılarından dolayı, son 3 yılda sosyoekonomik anlamda hissedilen tüm olumlu hava tersine dönmüştür. Hakkari-Esendere ve Van-Kapıköy sınır kapıları kapanmıştır. Bu kentlerden yapılan ihracat oranı yaklaşık %50 azalmıştır. Gününbirlik de olsa komşu ülkelerle yapılan ticaret sona ermiştir. Bölge kentleri plakalarını taşıyan araçlar saldırıya uğramış, mal taşıyamaz hale gelmiştir. Siparişleri bir anda duran ve yeni siparişler alamayan firmaların ticari hayatları neredeyse durma noktasına gelmiştir.

4. Sonuç

Küreselleşme ile birlikte finansal piyasaların entegrasyonu, terör gibi ekonomik belirsizlik yaratan olayların sonuçlarının da uluslararası çapta ortaya çıkmasına neden olmuştur. Terör eylemlerinin sayısı ile terörden hayatını kaybeden kişi sayısı birlikte değerlendirildiğinde, uluslararası terör eylemlerinin her geçen yıl daha da öldürücü bir şekilde tasarlandığı ortaya çıkmaktadır.

Terörün diğer etkilerinin yanı sıra ekonomik etkilerini anlamak da önemlidir. Zira başarılı bir terörle mücadele politikasının ön şartı, terörün niteliğini, yapısını ve etkilerini doğru anlamaktan geçer. Gösterdiği ekonomik ve sosyal sonuçlarıyla terörizm, uluslararası mali sistemin işleyişini zedelemekte ve ulusal ekonomiye ciddi hasarlar vermektedir.

Terör, işlem maliyetini yükseltmekte, yatırımları azaltmakta ve kamu harcamalarını arttırmaktadır. Terör dolayısıyla artan risk ve belirsizlik ortamı, istihdam olanaklarını da kısıtlamaktadır. Ayrıca yüksek çarpan etkisine sahip turizm sektörünü baltalayan terör, ülkenin önemli gelir kaynaklarının azalmasına sebep olmaktadır.

Terörden, tarım ve hayvancılıkla uğraşan bölge halkı da direkt olarak etkilenmekte, bu ise yeni istihdam olanaklarının aranmasıyla birlikte iç göçe ve beraberinde birçok sosyal soruna neden olmaktadır.

Terör dolayısıyla gelir kalemlerinde yaşanan düşüşler ile gider kalemlerinde ortaya çıkan artışlar, devlet bütçesi üzerinde de bir yük oluşturmaktadır. Yabancı sermaye yatırımları ve menkul kıymet piyasalarını olumsuz yönde etkileyen terör, ülkenin ekonomik büyümesini de yavaşlatmaktadır.

Ancak teröre verilen en önemli ve en büyük kayıp, insan hayatıdır. Ülkemizde PKK terörü dolayısıyla şehit olan, hayatını kaybeden bir bireyin ailesinin içinde bulunduğu durumun manevi ağırlığı, yukarıda kaleme alınan bütün ekonomik etkilerin ağırlığından çok daha fazladır.

5. Kaynakça

- Ekonomist / 13-19 Eylül 2015 / 2015-37
- Terörün Ekonomik Etkileri, İnönü Akgün Alp, Mali Suçlar Araştırma Kurulu (MASAK)
- <http://www.aa.com.tr/tr/tag/577009--teror-operasyonlarinda-43-gunluk-bilanco>
- http://www.radikal.com.tr/yazarlar/fuat_keyman/cozum_sureci_gecmisten_ders_almak_gelecegi_birlikte_kurmak-1397355

Hazırlayan/Araştırmacı:

Fezullah Altay
Müd. Yrd.
Eko. Arş. ve Proje Müdürlüğü
f.altay@kto.org.tr